

АНОТАЦІЯ

Тищенко Ю. В. Методика розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». – Міжнародний гуманітарний університет, Одеса, 2021.

У дисертації здійснено комплексне дослідження, результатом якого стало вирішення актуального наукового завдання формування сучасної методики розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби.

Розкрито ступінь наукової розробленості методики розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби, структуру та видову належність такої методики. Вперше запропоновано сучасну комплексну міжвидову методику розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби, що на основі зазначеного загального способу їх вчинення охоплює як правопорушення у сфері забезпечення призову та мобілізації (ст.ст. 335, 336, 337 КК) так і злочини проти встановленого порядку несення військової служби (ст.ст. 407, 408, 409 КК); її елементами є: загальні положення (відомості про структуру та криміналістичну класифікацію досліджуваних кримінальних правопорушень), криміналістична характеристика останніх (винних осіб, способів вчинення, обстановки та «слідової картини»), а також рекомендації з розслідування (організаційного характеру, особливостей початкового та специфіки подальшого етапів розслідування). Набули подальшого розвитку знання щодо наукової розробленості методики розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби.

Визначено найголовніші для побудови відповідної методики розслідування критерії класифікації кримінальних правопорушень, пов'язаних

з ухиленням від військової служби, та запропоновано відповідну класифікацію. Вперше як найголовніші для побудови методики розслідування визначено такі критерії класифікації кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби: криміналістичний критерій способу вчинення як системоутворюючий відповідної методики; кримінально-правовий, оскільки визначення родового об'єкта автоматично вказує на специфіку суб'єктів досліджуваних кримінальних правопорушень; кримінально-процесуальний критерій підслідності, що істотно впливає на організацію взаємодії у розслідуванні. Удосконалено класифікацію кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби, що розподілені на правопорушення у сфері ухилення від призову та мобілізації і військові злочини, пов'язані з ухиленням від служби.

Охарактеризовано осіб, якими вчиняються кримінальні правопорушення, пов'язані з ухиленням від військової служби. Набула подальшого розвитку характеристика осіб, якими вчиняються кримінальні правопорушення, пов'язані з ухиленням від військової служби.

Підкреслено, що у характеристиці осіб, якими вчиняються кримінальні правопорушення, пов'язані з ухиленням від військової служби, окрім традиційних для криміналістики біологічних, соціальних та психологічних складових, дуже суттєвим є правовий аспект, що на основі норм чинного кримінального права, законодавства про військовий обов'язок і військову службу, мобілізаційну підготовку та мобілізацію, альтернативну (невійськову) службу, закріплює питання: визначення категорій, що підпадають (або не підпадають) під поняття «військовослужбовець», «призовник», «військовозобов'язаний», «резервіст»; осіб, щодо яких є рішення комісій у справах альтернативної служби; які не можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності за ухилення від призову на строкову військову службу; не підлягають призову на військову службу під час мобілізації; підлягають виключенню з військового обліку тощо.

Визначено способи вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби. Удосконалено диференціацію способів вчинення злочинів, пов'язаних з ухиленням від військової служби, що розподілені на способи ухилення від призову та мобілізації і способи вчинення військових злочинів, пов'язаних з ухиленням від служби; ці способи охарактеризовано шляхом їх поділу на пасивні та активні. Вперше самовільне залишення військової частини або місця служби, так само як і дезертирство, віднесено до групи військових кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від служби, що продиктовано інтересами криміналістичного дослідження, загальністю способів учинення та метою винної особи на певний час виключити себе зі сфери військово-службових відносин.

Окреслено обстановку та «слідову картину» кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби. Удосконалено обстановку, як елемент криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби, за рахунок віднесення до неї, окрім темпоральних і територіальних елементів, характеристики таких умов вчинення досліджуваних злочинів як особливий період, воєнний стан чи бойова обстановка, а також факторів і умов здійснення підготовки та ведення бою (операції). Набула подальшого розвитку «слідова картина» як елемент характеристики кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби.

Наголошено, що поняття «особливий період» є родовим відносно підпорядкованого йому видового поняття «воєнний стан», а «бойова обстановка» перебуває з ними у відношеннях супідрядності. Найважливішими факторами і умовами, за яких здійснюються підготовка та ведення бою (операції), визнано: стан сил противника; стан своїх військ, включаючи сусідів; характер місцевості, кліматичні, гідрометеорологічні та топогеодезичні дані; пора року і доби; терміни підготовки до бойових дій і виконання поставленого бойового завдання. Елементами загальної бойової

обстановки можуть бути ядерна, біологічна, радіаційна, інженерна, хімічна, медична види обстановки.

Запропоновано основні підходи та напрями вдосконалення організації розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби. Вперше визначено основні підходи (на організаційно-управлінському й організаційно-тактичному рівнях) і напрями вдосконалення організації розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби. Такими напрямками, що передбачають конкретні визначені заходи, визнано: вдосконалення внутрішньої взаємодії підрозділів Національної поліції у розслідуванні кримінальних правопорушень, що посягають на встановлений порядок забезпечення призову і мобілізації, їх зовнішня взаємодія з територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки й органами місцевого самоврядування; оптимізацію взаємодії органів досудового розслідування з підрозділами Національної поліції і Збройних сил України під час розслідування військових злочинів; забезпечення координації та організацію належного процесуального керівництва. Запропоновано конкретні зміни та доповнення до таких нормативно-правових актів: Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», інструкції та положення з організації роботи Національної поліції: підрозділів дільничних офіцерів поліції, ювенальної превенції, карного розшуку, інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України», наказів Офісу Генерального прокурора. Всі зазначені пропозиції з удосконалення нормативно-правових актів розроблено з урахуванням чинного кримінального, кримінального процесуального, оперативно-розшукового та законодавства про військовий обов'язок і військову службу.

Наголошено, що на організаційно-тактичному рівні основним аспектом є питання формування переліку обставин, що підлягають встановленню у кримінальних провадженнях про ухилення від проходження військової служби. Поряд з основними обставинами, передбаченими ст. 91 КПК, вони

